

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Tempefői*

Cím: *Napjaink napjaink...*

Forrás: *Magyar Nemzet*

13p.

1942 IV. 2

(Hely)

(Idő)

(Köt. v.)

Osztályozás

Tárgy *385. 85*

Hely

Idő *"1942"*

Személy

Napjaink, napjaink...

Nemzetnevelés a Nyugatitól az Üllői-útig

Igen, teljesen igazuk van azoknak, akik a parlamentben, nép- és közgyűléseken, társadalmi egyesületek előadásain, valamint a sajtó orgánumainak hasábjain követelik, hogy a nemzetet nevelni kell! Fel kell az egyedeket emelni arra a magaslatra, amelyről végig tekinthetnek a reájuk háramló feladatokon és tiszta képet nyerhetnek a mindezekhez alkalmas és kötelező magaviselet elsajátításának módozatairól. Ám — kérdeztem magamban sokszor — hol van a megfelelő fórum, amely mindent a tudást kellő tekintéllyel és egyúttal elég széles körben sugározza szét? Ezt kérdeztem, mondom, ismételten, és íme, örömmel jelenthetem: megtaláltam. Talán nem olyan alkalommal és módon, mint ahogyan azt várni lehetne, de mégis: megvan. Már egyetemi éveim alatt igen magas fokra fejlesztettem a jegyzetkészítés technikáját s így nem került nagyobb fáradságomba a hatos villamoson sem — mert ez volt a szóban forgó hely — lerögzítenem mindazokat az arany igéket, melyek minden bizonnal velem együtt a többi sorstárs lelkében is

mély nyomokat hagytak s további belső fejlődésüket döntően befolyásolták.)

A dolog központi szűrkeséggel kezdődik: várok a villamosra, egy kedvező hullám vállain bejutok a kocsi előcsarnokába. Míg a tömeg többi része lent tolong és izgul — erre is rátérünk még! — a tudnivágyó tanítvány szemével olvasom a szép számmal kitett fémtáblák felírásait. A sztambuli Hagia Szófia-mecsetben a jámbor mulmán a Korán százszor szent igéin legeltetheti szemeit, bármerre tekintsen is; falakon, mennyezetben, boltozaton és kupolában ott ragyognak azok ékes talik írással. Gondos közlekedésügyi feletteseink nem voltak restek s a tilalmak egész sorát szegezik a felszállónak, nehogy elfelejtse: az a privilégium, hogy itt utazhatik, kötelez s a földi bárdolatlanságok, hiúságok, gyengeségek és köznapi szokások egész sorának askétikus elhagyására kényszeríti. „TILOS A DOHÁNYZÁS!” „TILOS MENETKÖZBEN FELÉES LESZÁLLANI!” tilos ez, tilos az s mindezeknek betetőzéséül a legbőlebb, mély politikai és életfilozófiai

tanítás: a vezetővel menetközben beszélgetni tilos! Mily igaz és megszüvelelendő! Mert mi lenne, ha az ember azt mondaná például: mondja kérem, nem gondolja, hogy túlgyorsan megyünk s ennek nem lehet jó vége, vagy: legyen kicsit elővigyázatosabb, jöhet valami szembe és kész a baj! avagy: magával még sohasem történt baleset? s főleg: ugyan álljon meg itt ennél a saroknál, nekem elég ebből az egész utazásból! Elgondolni is rémes, mi lenne szegény vezető lelki egyensúlyából, aki most mindezen gondoktól és előítéletektől mentesen nyugodtan vezeti kocsiját. Azaz vezetné, mert még mindig szállanak felfelé. A lent állók vezérkolomposa — nyilván még a régi idők szellemi hagyatékától megfertőzött lélekkel — harsány szónoklatot tart: „Tessék ott fenn észszébb szorulni! Mi az hogy nincs hely, de hogy is nincs, csak nem mennek beljebb az emberek! Kalauz, szóljon rájuk!” s vészti líhegve, bosszút parologva egy véglény mechanikus céltudatosságával befúrja magát a fent állók közé, kik a bölcs mondások olvasása között éppen most jutnak el ahhoz az örök derűt és optimizmust sugárzó fémtáblához, mely szerint: „7 álló hely”. A hangos ember felérkezve egyszerre szembe fordul a lentmaradtakkal és még hangosabban szaval: „Nem látják, hogy megtelt, mit tolon-

ganak! Kalauz, miért nem szól rájuk, indítson, mi dolgozó emberek vagyunk, nekünk pontosaknak kell lennünk munkahelyünkön, mi nem várhatunk egy pár ember miatt, akinek nincs belátása!” S a kalauz, méltóan nevének klasszikus csengéséhez (lásd Pázmány Péter: Isteni igazságra vezető kalauz) elzengi az ítéletet a lentmaradtak felé: „Jön a következő kocsi kérem!”

Jön, persze hogy jön. S aki az egyikről lemaradt, ebben a reményben ringatózhatik — ámbár az sem biztos, hogy arra felkerül. Ám a cél nem is az, hogy egyesek révbe jussanak, hanem, hogy a közösséget kiszolgáló funkciók zavartalansága, folytonossága és tökéletes menete mindenkiben megnyugvást és áhitatot keltsen, bármily sanyarú sorsban is kellene egyénileg a várakozás idejét lemorzsolni. S hajónk — akarom mondani villamos kocsin — ezzel már meg is indul. A kalauz nem csökkent energiával folytatja megkezdett felvilágosító munkáját. Elröppen az ige: „Tessék a kocsi belsejébe húzódn!” Ó, a kocsi belseje! Ó, az a húzóadás! Valamikor szadzadok előtt, mikor az embereket a felfedezések láza ejtette meg, így képzelték el az Arany hazáját, El Dorádót, a kalandorok: nagy, lakatlan, minden jóval kecsegtető ország, hová csak be kell húzódnia és minden megoldódik,

minden jó lesz, mindenki gazdag és boldog lesz! Persze! Valójában a kocsi belsejében egy gombostűt sem lehet lehullajtani, de ez elméleti és az anynyira fontos ideális szempontból mellesleges: a fő, hogy a tömegek lelkében ne hunyjon ki a lelkesülés valami elérhetetlen, de mégis elérendő után. S a kalauz, céltudatosan tovább csigázza a képzelet játékeit: „Ülőhelyeket tessék elfoglalni kérem!” szól. Gyakorlatilag nem sok kilátása van, hogy szavait megfogadják, mert hiszen az összes ülőhelyeken már a budai oldalon elhelyezkedtek a szerencsésebb korai érkezők: de nem baj, hadd éljen mindenkiben a vágy: ha kellő időben és jól kihasznált körülmények között születtem, illetve szálltam volna fel, úgy én is birtokolhatnék egy kényelmes, szép, a modern technika minden igényének megfelelő ülőhelyet.

S még talán le sem csillapodtak az így felvert hullámzások, már újabb lelki tápot kap a nép. Egy fordulónál nagy zökkenés; kiáltások, megbotlások, egymás lábára lépések, ölébe huppanások, valamint az ezzel szervesen egybekötött: „Nem tud vigyázni!” „Opnardonbocsánati!” „Ejnyekérem, ejnye!” kiáltások. A kalauz, jó nevelőnk és testi-lelki épségünk őre, orgonazengésű hangján leszúri a tanulságot: „Kapaszzkodjunk, kérem!” Így,

többszámú első személyben, szerezni tudunkra adva, hogy jóllehet, sorsa őt toronymagasan fölénk helyezte, mégis, minden emberi gyengeségtől ő sem tartja magát mentesnek s ha a fizika törvényei folytán a *vis inertiae*, a tehetetlenségi erő egymásnak kuglizza az utasokat, őt, mint mindnyájunkat vele együtt, csak a hatalmas bőrkorbácsokba való csimpaszkodás menti meg az eleséstől. Arany tanács: meggrázkódás esetében meg kell kapaszkodni, valamiben, ami a helyi viszonyok szerint elég biztonságot nyújtó és könnyen elérhetőnek látszik.

A következő zökkenésnél már elmarad a tanács, mert ez szerves része utazásunknak: megállóhoz értünk. Az utasok egy része az ajtók felé tódul s oly mohósággal szorong kifelé, mint őt napja éhezők a gulyásos kondérhoz. A tempó azonban nem felel meg a kalauznak, ki nyakukba cserdít egyet, miközben vésztjósólólag tartja jobbáiban az indítást jelző csengettyű szíját: „*Igyekezünk kérem a leszállással!*” Felemelt keze élénken emlékeztet a *Sixtus*-kápolnában látható *Utolsó ítélet Cháronjára*, a lelkek hajózára; csak az, hála *Michelangelo* fantáziájának, evezőlapáttal nógatja gyorsabb távozásra a *Styx* utasait. A túlvilági gögben azonban egyek. S hogy a leszállók képzeletében a misztikus elemmel járó szent félelem növekedjék, egyszerre hördülésszerű hangzendül meg valahonnan a „kocsi belséjéből” „*Közlép!*” Ködbe került norvég bálnavadások vésztjelző üvöltését sejttem ilyenek az éjféle nap alatt.

De a válasz rá, ami haladéktalanul felhangzik „*Közép kész!*” oly pattogó ritmusú, annyira férfias és elszánt, mintha a balaklavai halálrohamba adná ki a parancsot. Csak sejteni lehet, hogy a rá következő zúgást, recsegést, huhogást és csapódást a közepső ajtó fölényes technikájú bezárása idézte elő. Az utas, aki lekerült a járdaszíziget ősi rögeire, habonás félelemmel néz a tovahúzó kocsit után, ahol az újkori civilizáció és az ősi hitrege elemei fogtak kezét arra, hogy őt céljainak elérésében segítsék s emellett lelki készségét is növeljék az elkövetkezendőkre.

Igen, aki lekerült! De volt egy szerencsétlen, aki nagy csomagjai és az összezsúfolódott s a közösségi elvtől eléggé át nem hatott tömeg közegellenállása folytán később ért el az ajtóhoz, mint hogy az becsukódott. A kocsi már „*mozgásban van*” s a pasas hiába kiabál, kopog gyermeki meghatóságú céltalansággal a süket üvegablán s fordul segélyt kérő pillantásokkal jobbra-balra. A kalauz a *Végzet* megfellebbezhetetlenségével mond ítéletet felette: „*Tetszett volna előbb meggondolni!*” Igen, korunkban a habzóknak, kételkedőknek, céltudatlanoknak nincs mit keresniük: idején meggondolni és tenni. Vagy még jobb meg sem gondolni és csak tenni? Erre is volt már példa. Mindenképpen jól jár az, aki korszerűtlenségének csak anynyi büntetését látja, hogy a végén porhanyóra nevelve, akarata ellenére kerül el az *Üllői-út* helyett a *Tüzoltó-utcához*.